

Eörsi István:

Cinizmus dupla csavarral

Nosztalgikusan gondolok a pártállam hazugságaira. Átlát-szóak voltak, mint a források vize. Lelkünkben iratlan kisszótárral könnyen kiigazodtunk az obligát szövegek között. A munkáshatalom helyett funkcionáriushatalmat olvashatunk, az internacionalizmus helyett szovjet érdekeket, az ellenforradalom helyett forradalmat, és így tovább. Ha arról értesültünk, hogy valakit valaminek megválasztottak, akkor az ígét automatikusan kinevezésekre cseréltük fel.

Boldog idők: csak az nem látott át a közmegegyezésnek becézett diktátum alapjául szolgáló hazugságokon, aki nem akart. Igaz: bámulatosan sokan nem akartak, de ezt fel lehetett fogni úgy is, hogy a lakosság túlnyomó többsége hű maradt a nemzeti karakterhez: ahol az operett, a népszínmű és a magyar nóta kivételezett műfajnak számít, ott az öncsalás tartalékai kimeríthetetlenek. De persze az operetrajongó azért lelke mélyén tudja, hogy nem igazi világot lát a világot jelentő deszkán. A pártállam hazugságai vékony homokrétgként borították be a tudat felszínét, s a történelem kicsi kis forgószele elegendő volt ahhoz, hogy tiszta lapot teremtsen. Mit írnak most erre a tiszta lapra az újfajta szövegek kiegészítői?

Kérem a mérséklet istenét, hogy ne engedjen kibukni belőlem goromba szavakat. Az új típusú, dupla csavaros, cinikus hazugságra szeretnék felhozni egy példát – hadd ne minősítsem brutálisan ennek kiagyalóját, akit egyébként nem ismerek személyesen, hadd ne mondjam el nyíltan, mit gondolok róla kurta szövege alapján, és hogy mit gondolok azokról, akik ilyen szövegekre ihletnek egy nyilvánvalóan értelmiségi alapállású lényt.

Lisztkay Gábor, a Hírlapkiadó Vállalat ügyvezető igazgatója a 168 óra február 18-i számában ezt mondja: „Abszurdumnak tartom, hogy egy munkaviszony keretén belül a dolgozók bármelyik közössége főnököt válasszon magának.” Miért abszurdum ez? „...Azért, mert a tulajdonjog szentségének az alkotmányban is biztosított elve alapján egy tulajdonosnak igenis joga van teljes mértékben rendelkezni tulajdonával.” Szép, büszke mondatok: nem olyan könnyű lefordítani őket, mint a pártállam varázsigéit.

Lisztkay először is kifogástalan liberális frakkba bújik és „munkaviszony”-ról beszél, az általánosságban vett „munkaviszony” által involvált hierarchiáról. Elhallgatja azonban, hogy milyen áru előállítására érdekében létesült ez a „munkaviszony”. Ha használati tárgyakat, például cipőket óhajtanak a munkaviszony folyamánaképpen előállítani, akkor a dolgozók közössége a jelenlegi társadalmak közfelfogása és szokásrendje szerint valóban csak abban lehet érdekelt, hogy a kinevezett vezető munkát és megfelelő bért biztosítson neki. De mi történjék, ha a „munkaviszony” eredményeképpen ideológiai áru termelődik, vagyis olyan

termék, amelyben a dolgozók erkölcsi alapállása, lelkiismerete, világnézeti meggyőződése ölt testet? Lisztkay ugyanis nem cipőgyárról, hanem az Esti Hírlapról beszélt. E lap részvényeinek nyolcvan százalékát a Hírlapkiadó Vállalat megvásárolta Maxwelltől. Lisztkay most amellett érvel, hogy meg kell változtatni az eddig érvényes szindikátusi szerződést, amely szerint a mindenkori főszerkesztő kinevezéséhez a szerkesztőség és az igazgatóság közös megegyezése szükséges. Ez azt jelenti, hogy a Hírlapkiadó Vállalat olyan főszerkesztőt is kinevezhet, akivel a dolgozók többsége (esetleg túlnyomó többsége) csak prostituálódva dolgozhat együtt, a szabad sajtó nagyobb dicsőségére.

Klasszikus liberális szempontból ez tartható álláspont, elismerem. Elvégre aki nem akar prostituálódni, az veheti a kalapját, elmehet, ha szerencséje van, más laphoz, vagy más szakmába, vagy felcsaphat munkanélkülinek. „Szokni vagy szokni” – ez ilyen esetben az alternatíva, de ezt ki is kell mondani, Lisztkay úr. Más kérdés, hogy én, aki a gátlástalan gazdasági liberalizmust sem tartom humanusabbnak, csak működőképesebbnek, mint a vízfejű tervgazdaságot, a liberalizmus és a demokrácia konfliktusában mindenkor az utóbbi pártját fogom. A „tulajdon szentsége” szép dolog, de a „lelkiismeret szentsége” se kutya! A lelkiismeret sok évtizedes megnymorgatása után, úgy vélem, tanulhatnánk annyit a történelemből, hogy a citoyeni struktúrákat serkentsük, ahol lehet, az alattvalói struktúrák helyett.

Ha Lisztkay Gábor cinizmusa kimerülne abban, hogy nem részletezi, miért szeretné megszüntetni a dolgozók eddig biztosított jogát a főnökválasztásra, akkor eljárása apró hullámot sem vetne a kormányzati sajtópolitika cinizmusának tengerében. Lisztkay eredetisége abban rejlik, hogy a magántulajdon szentségének kulisszahasogató érvét egy államosító akció kapcsán, ennek hatékonyságát tétele érdekében hangoztatja. Az állam az adófizetők pénzén lapokat vásárol, hogy a kormányzati politikát propagálja. Ez újabb lépés a korábbi rend helyreállítása felé.

Tegyük fel, hogy a következő választáson az ellenzék győz, és hogy az ellenzék kormányra jutva éppúgy idomul elődje politikájához, mint a jelenlegi kormány a korábbiakéhoz. Ez esetben a Hírlapkiadó Vállalat új főszerkesztőket erőszakol majd rá az időközben megdarált, meghasonlott és átállt szerkesztőségekre, és kezdődik előlről a játék. Gondolom, Lisztkay úr ez esetben is a Hírlapkiadó Vállalat ügyvezető igazgatója marad, és ugyanazt a bunkót suhogtatja majd, a másik irányból. Az általa képviselt dupla csavaros, szentségekkel megtámogatott cinizmusnak ugyanis ez a logikája.

